

Yerel Yönetimlerin Engelli ve Yaşlı Bireylere Yönelik Hizmetlerinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği

Hamza Kurtkapan | 0000-0001-9815-7337 | hamza.kurtkapan@iuc.edu.tr

İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

 <https://ror.org/01dzn5f42>

Öz

Türkiye Nüfus ve Konut Araştırması verilerine göre nüfusun %6,9'unda en az bir engel bulunduğu tespit edilmiştir. 2000'ler sonrasında yapılan bu araştırma esas alındığında, İstanbul'da 2 milyonu aşkın engelli yaşadığı tahmin edilebilir. Zira İstanbul'un 15 milyonu aşkın güncel nüfusunun oranıyla bu sayıya ulaşılabilir. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre İstanbul'da yaklaşık 1,5 milyon 65 yaş üzeri birey yaşamaktadır. Sadece bir metropol üzerinden değerlendirme alındığında dahi, bu yoğunluğa rağmen, Türkiye'de engelli ve yaşlı bireylere yönelik sosyal bilim çalışmalarının yeterli sayıda olduğu söylenemez. Engelli veya yaşlı bireylerin kentsel ortamda karşılaşılan sorunlar ile erişim imkânları gibi konulara daha fazla yoğunlaşmak gerekmektedir. Bu makalede İstanbul'da yaşayan engelli veya yaşlı bireyler için yerel yönetim hizmet politikasının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bunu yaparken nitel araştırma yöntemi ile ilçe yerel yönetimlerinde görevli 15 katılımcı ile çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yerel yönetimlerin başta sağlık hizmetleri olmak üzere sosyal destek hizmetlerinde de sayı ve kalitesinin artırılmasına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Belediyeler, yaşlı, engelli ve hasta bakımı gibi hizmetlerle aileye destek olabirler. Farklı kamu kurumlarınca yürütülen bu tarz hizmetlerde iş birliği ve koordinasyon ihtiyacı tespit edilmiştir. Bu koordinasyonun engelli veya yaşlı bireylere yönelik hizmet çeşitliliğini ve kalitesini arttıracacağı söylenebilir. Araştırmada, engelli veya yaşlı bireylere yönelik kamu hizmetlerinin yerelden yönetilmesinin iyi olabileceği bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Yaşlı Bireyler, Engellilik, Yerel Yönetimler, Sosyal Destek, Kentleşme

Atıf Bilgisi

Kurtkapan, Hamza. "Yerel Yönetimlerin Engelli ve Yaşlı Bireylere Yönelik Hizmetlerinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği", *Sosyolojik Bağlam Dergisi* 5/1 (Nisan 2024), 72-89.

<https://doi.org/10.52108/2757-5942.5.1.4>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi	21.11.2023
Kabul Tarihi	25.03.2024
Yayın Tarihi	15.04.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Kör Hakemlik
Etik Beyan	Bu çalışma Prof. Dr. Murat Şentürk danışmanlığında 29/04/2017 tarihinde tamamladığımız "Kentleşme Sürecinde Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları: İstanbul Örneği" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Etik Bildirim	dergi@sosyolojikbaglam.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC-ND 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Sociological Evaluation of Local Government Services for Disabled and Older People: The Case of İstanbul

Hamza Kurtkapan | 0000-0001-9815-7337 | hamza.kurtkapan@iuc.edu.tr

Istanbul University- Cerrahpasa, Vocational School of Health Services, Department of Social Services and Counseling, İstanbul, Türkiye

 <https://ror.org/01dzn5f42>

Abstract

According to the Turkish Population and Housing Survey data, 6.9% of the local population has at least one disability. Based on this research conducted in the first quarter of the 2000s, more than 2 million disabled people live in İstanbul. Additionally, there are approximately 1.5 million individuals over the age of 65 in İstanbul. Because this number can be reached with the current population of İstanbul over 15 million. It does not seem possible to say that there are sufficient number of social science studies on disabled and older people in Turkey. These studies reveal that it is necessary to focus more on issues such as the problems faced by disabled and older people in the urban environment and access opportunities. This article aims to evaluate the local government service policy for disabled and older people living in İstanbul. While doing this, a qualitative research design was used with 15 participants working in district local governments. According to the results of the research, there is a need to increase the number and quality of local governments in social support services, especially in health services. Municipalities can support the family with services such as elderly, disabled and patient care. The need for cooperation and coordination in such services carried out by different public institutions has been identified. It can be said that this coordination will increase the diversity and quality of services for disabled or elderly individuals. The research found that it would be better to manage public services for disabled or older people individuals locally.

Keywords

Older People, Disability, Local Governments, Social Support, Urbanization.

Citation

Kurtkapan, Hamza. "Sociological Evaluation of Local Government Services for Disabled and Older People: The Case of İstanbul". *Journal of Sociological Context* 5/1 (April 2024), 72-89.

<https://doi.org/10.52108/2757-5942.5.1.4>

Article Information

Date of Submission	21.11.2023
Date of Acceptance	25.03.2024
Date of Publication	15.04.2024
Peer-Review	Double anonymous review - Two External Reviewers
Ethical Statement	This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Aging within Urbanization Process and Local Government Administrations: Istanbul Case", supervised by Murat Şentürk (Ph.D. Dissertation, Istanbul University, Istanbul/Türkiye, 2017).
Similarity Check	Done – Turnitin
Conflict of Interest	No conflicts of interest have been declared.
Complaints	dergi@sosyolojikbaglam.org
Funding	No external funding was received for this research.
Copyright & License	Authors of articles in the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC-ND 4.0.

Giriş

Dezavantajlı gruplarla ilgili sosyal çalışmalar, 1960'ların siyasi, kültürel ve sosyal ortamında Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. Vietnam Savaşı gazilerinin iyileştirme çalışmaları, dönemin sosyal olaylarının etkisiyle engellilerde kimlik, sakatlık sosyal hareketleri ve kendileri de engeli bulunan akademisyenlerin çalışmalarıyla şekillendi. Bu çalışmalar 1980 sonrasında gelişim gösteren, disiplinler arası bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde sosyal bilimlerin farklı alanlarının çalışmalarından beslenen İngilizce alan yazını külliyatı oluşmuş bulunmaktadır. Öte yandan bu konuda Türkiye'de sosyal bilim çalışmalarının yeterli sayıda olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Ülkemizdeki engellilikle ilgili akademik çalışmalar, erişebilme çerçevesinde mimarlık ve şehir planlama ve sağlık bilimlerinde yoğunlaşmıştır. Konuyla ilgili sosyal bilim çalışmaları 2000'lerin başında sınırlı sayıda¹ iken, son on yılda konu ile ilgili çalışmalarda önemli bir artış yaşanmıştır.

Türkiye'de engellilerin iller bazında dağılımı tahminini ortaya koyan son çalışma “2011 Nüfus ve Konut Araştırması'dır.” Bu araştırmada nüfusun %6,9'u en az bir engeli olarak tespit edilmiştir.² Önemli bir orana sahip engellilerle ilgili Türkiye'deki çalışmalar sağlık ve mimari gibi alanlarla sınırlı kalmaktadır. Bu çalışmaların önemli bir bölümünü engellilerin bakım ve korunması oluşturmaktadır. Sosyal bilimler alanında ise engellilerin toplumsal rollerine, yaşadıkları dışlanma, damgalanma ve sosyal katılımlarına odaklanılmıştır³. İlk dönem engellilik alanındaki sosyolojik çalışmalar daha çok “toplumsal sapma” kavramı çerçevesinde tartışılırken sonrasında toplumsal dışlanma, ayrımcılık, damgalanma çalışmaları ile ele alınmaktadır.

Çalışmalarda temel ilgi alanının; engelli bireylerin demografik özellikleri, kentsel ortamda karşılaşılan sorunlar, erişim imkânları gibi konular üzerine yoğunlaştığı görülür. Türkiye'de engellilerin karşılaştıkları sorunları sınıflandırmak gerekirse en fazla üzerinde çoğunlukla durulan alanların “aile”, “toplumsal yaşama katılım”, “istihdam”, “ulaşım” ve “eğitim” olduğu görülmektedir. Engellilere yönelik yerel yönetim hizmetlerinde en çok erişebilirlik⁴ ve eğitim⁵ konuları ele alınmaktadır.

¹ Dikmen Bezmez, vd., *Sakatlık Çalışmaları: Sosyal Bilimlerden Bakmak* (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011), 17-18.

² Türkiye İstatistik Kurumu. “Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni 2019 Mayıs” (Erişim 12 Ocak 2024).

³ Cengiz Kılıç, “Engellilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları: Bibliyometrik Haritalama”. *ETÜ Sentez İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 5 (Eylül 2021), 1-18.

⁴ Nur Şat - Tuğçe Göver, “Engelliler İçin Belediyelerin Erişilebilirlik Sorumlulukları: Çorum Engel Haritası Projesi”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/1 (Haziran 2017), 521-541. ; Şerafettin Erten - Mehmet Aktel, «Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı: Engelsiz Kent Yaklaşımı Çerçevesinde Bir Değerlendirme”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 11/28 (Eylül 2020), 898-912. ; Burhan Bektaş - Abdülkadir Develi, “Engelli Bireylerin Erişilebilirlik Sorunu: Destekler, Eksiklikler”. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi* 4/3 (Ağustos 2020), 179-191. ; Adem Efe - Selim Sözer, “Herkes İçin Ulaşılabilir Bir Toplum Oluşturmada Yerel Yönetimlerin Rolü”. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences* 20/4 (Aralık 2015), 87-97. ; Adnan Söylemez, “Yerel Yönetimler ve Erişilebilir Kentler: Sağlıklı Kentler Birliği'ne Üye Belediyeler Örneği”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)* 13/24 (Mayıs 2021), 78-88.

⁵ Kasım Karaman, “Hayat Boyu Öğrenme Etkinliklerinde Yerel Yönetimlerin Rolü”. *Journal of International Social Research* 9/44 (Haziran 2016), 1135-1142. ; Metin Gürek, “Yerel Yönetimlerin Engellilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri”. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* 42 (Nisan 2016), 131-143.

Türkiye’de 65 yaş ve üzeri nüfus sayısında hızlı bir artış görülmektedir. Bu hızlı artışın sosyal ve sağlık alanda yansımaları beklenmektedir. Halihazırda yaşlı nüfusa sahip ülkelerde uzun sürede gerçekleşen nüfusun yaşlanması süreci ülkemizde kısa sürede gerçekleşmektedir. Türkiye’de 40 yıl önce %5 civarı olan 65 yaş üzeri nüfusu şimdilerde %10’u geçmiş bulunmaktadır⁶. Önümüzdeki 30 yıl içerisinde de %20’yi aşacağı tahmin edilmektedir⁷. Yaşlı nüfusun dikkat çekici boyut kazanması kısmen yeni bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır⁸. Bunda hızla düşen doğum oranları ile artan yaşam süreleri etkilidir. Türkiye’de kadın başına kaba doğum oranı, yenilenme oranının (2,1) altına düşmüş ve 1,70 olarak kaydedilmiştir⁹. Ülkemizde yaşam beklentisi ise ortalama 77,5 olmuştur¹⁰.

1. Literatür

Yerel yönetimlerin engelli ve yaşlıların toplumsal katılımına etkisini çalışan araştırmaların azlığı, bizi bu eksikliği giderme ihtiyacına götürmüştür. Bu sebeple çalışmada, Türkiye’de engelli ve yaşlı bireylerin en fazla yaşadığı İstanbul’da bu bireylere yönelik yerel yönetim hizmetlerine odaklanma durumu araştırılacak olduğundan, alanda önemli bir boşluk doldurulmuş olacaktır. Makalenin amacı, İstanbul’da yaşayan engelli ve yaşlıların yaşam kalitelerini arttırma ve ailelerine destek olma adına yerel yönetimlerin hizmetleri çerçevesinde değerlendirmek adına sosyal politika önerileri geliştirmektir. Araştırma kapsamında İstanbul’da yaşayan engelli veya yaşlı bireylere yönelik belediyelerce sağlanan kamu hizmetleri yer almaktadır. Bu hizmetler ilgili hizmet sağlayıcıların anlatımları ve belediye raporları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Literatüre bakıldığında, Türkiye’deki yerel yönetimlerin dezavantajlı bireylere yönelik hizmetlerini değerlendirilen çalışmalar bulunmaktadır¹¹. Engelli ve yaşlılara yönelik hizmette yerel yönetimlerin rolünün tartışıldığı çalışmalar¹² bulunsa da sınırlı bir çerçevede

⁶ Türkiye İstatistik Kurumu. “Hayat Tabloları, 2020-2022” (Erişim 11 Ocak 2024).

⁷ United Nations Department of Economic and Social Affairs, “World Population Ageing, 2015” (Erişim 15 Ocak 2024).

⁸ Mehmet M Özyayın, “Yaşlı ve Ekonomi”. *Temel Gerontoloji*. ed. Ayşe Canatan - Emine Özmete (Ankara: Hedef CS Basım Yayın), 2018.

⁹ Türkiye İstatistik Kurumu. “Doğum İstatistikleri 2021” (Erişim 10 Ocak 2024).

¹⁰ Türkiye İstatistik Kurumu. “Hayat Tabloları, 2020-2022”

¹¹ Hatice Ay, *Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği*. (Uşak, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018). ; Cenay Babaoğlu, “Türkiye’de Anakentlerde Engellilere Yönelik Hizmetler ve Sorun Alanları”, *TESAM Akademi Dergisi* (April 2018), 79-110. ; Esra Uzunoğlu, “Engelli Bireylerin Toplumsal Yaşama Katılımında Yerel Yönetimlerin İşlevleri: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *The Journal of Academic Social Science* 91/91 (2019), 236-258. ; Filiz Tufan Emine – Çağlar Eren Ayaz, “Engelli Bireylere Yönelik Kurumsal Farkındalık: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Journal of Awareness* 4/2 (Nisan 2019), 239-248. ; Filiz Tufan Emine – Çağlar Eren Ayaz, “Engelli Bireylere Yönelik Kurumsal Farkındalık: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Journal of Awareness* 4/2 (Nisan 2019), 239-248. ; Sami Kalaycı – Aziz Alın, “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Hizmetlerde Belediyelerin Yeri: Malatya Büyükşehir Belediyesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 22/2 (Kasım 2019), 663-674. ; Sultan Kavili Arap vd., “Yerel Yönetimlerin Engelsiz Yaşam Hedefi: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (Şubat 2021), 139-156.

¹² Bedrettin Kesgin, “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar”. *Çağdaş Yerel Yönetimler* 23/4 (Ekim

ele alındıklarını görüyoruz. Nitekim İstanbul özelinde büyükşehir ve ilçe belediyelerinin engellilere yönelik faaliyetlerini değerlendiren çalışmalar¹³ birer ilçe ile sınırlı kalmıştır. Aksine, çalışmamızda ise İstanbul ilinin tüm ilçe belediyelerindeki engelli veya yaşlı bireylere yönelik hizmetlerime odaklanılmıştır.

Çalışmada, yerel yönetimlerin engelli veya yaşlı bireylere yönelik hizmetleri “sosyal model” ekseninde değerlendirilmektedir. Engelli veya yaşlı bireylere yönelik yaklaşım ve onlara verilen hizmetler toplumsal algıdan bağımsız değildir. Toplumda iktisat ve tıp temelli engelli veya yaşlı birey algısında “Medikal Model” karşımıza çıkmaktadır. Burada engellilik ve yaşlılık sağlıklı olmama halini ifade etmektedir. Modernleşme sonrası iktisadi faaliyetleri merkeze almış ve bu konuda yetersiz olan grupları toplumdan dışlamışlardır. Tıp açısından da biyolojik olarak yoksun bireyin patolojik durumunda kurtarılması gerektiği temel hedef olmuştur. Engelliliğe eksiklik, bozukluk ve özürlülük üzerinden yaklaşmıştır¹⁴. Engelli, bedensel işlevlerden sapma olarak görülmektedir¹⁵. Engellilerin yaşadığı temel sorunun kaynağının esas olarak fizyolojik sınırlamalar olduğu kabul edilmiştir¹⁶. Çözümde medikal müdahaleler, protez vb. konular odağa yerleşmiştir.

Beden üzerine yapılan sonraki tartışmalar, beden algısının sosyal olarak inşa edildiği görüşünü ön plana çıkarmıştır. Böylece engelliliği ve yaşlı olmayı açıklamada, medikal modelin yanında sosyal modelde da yer almaya başlamıştır. Sosyal modelin tanımında engelli ve/veya yaşlı olma hali bedensel bir durumdan öte, toplumsal algının, çevresel organizasyonun sonucudur¹⁷. Sosyal model çerçevesinde engellilik ve yaşlılık kavramının pek çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan biri engelliği yeti kaybı üzerinden değil de erişim sorunu üzerinden tanımlamaktır.

2014), 1-15. ; Banu Metin, “Engellilere Yönelik Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Keçiören Belediyesi Örneği”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 19/1 (Nisan 2017), 320-344.

- ¹³ Fatma Bulut, “Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Çalışmaları: Ümraniye Belediyesi Örneği”, *Akademik Matbuat* 4/2 (Aralık 2020), 41-60. ; Yasin Güleç, “Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerel Yönetimlerin Önemi ve İşlevi, Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği”, *The Journal of Academic Social Science* 2/1 (Mart 2014), 486-500. 912. ; Gülcan Urhan – Sinem Arslançoç, “COVID-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği». *Çalışma ve Toplum* 2/69 (Mart 2021), 945-980. ; Yaşar Tınar, “Yerel Yönetimlerce Yoksul, Yaşlı ve Engellilere Sunulan Sosyal Destek Hizmetleri’ne Bir Bakış: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Sosyal Çalışma Dergisi* 3/1 (Temmuz 2019), 15-27. ; Yaşar Tınar, “Yerel Yönetimlerce Engellilere Sunulan İstihdam Hizmetleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü Örneği”. *Journal of Social Policy Conferences* (June 2020), 429-453. ; Serap Fırat, «Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri». *Toplum ve Sosyal Hizmet* 19.1 (Nisan 2008), 89-100.
- ¹⁴ Yener Şişman, “Özürlülük Alanında Kullanılan Kavramlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 7/28 (Mart 2012), 69-85.
- ¹⁵ Seda Attepe Özden, “Engellilik ile İlgili Modeller”. Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları. ed. Seda Attepe Özden - Melike Tekindal (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020).
- ¹⁶ Dorothy Roberts, “Gen Çağında Sağlığın Sosyal Erdemsizliği”. *Yeni Bir Erdeme Dönüşen Sağlığa Karşı*. ed. Jonathan M. Metz – Anna Kirkland, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017).
- ¹⁷ Bezmez vd., *Sakatlık Çalışmaları: Sosyal Bilimlerden Bakmak*.

Sağlık sosyolojisinde yer alan sağlık nedir sorusuna aranan cevaplar engellilik veya yaşlılığa bakışı da etkilemiştir¹⁸. Uluslararası düzeyde sağlık ve hastalıkla ilgili tartışmalar engelli kavramı için yeni bir perspektifin gelişimine ve sosyal modelin oluşum sürecinde hızlanmaya neden olmuştur. Bu süreçte engellilik veya yaşlılık kavramları, tıpkı hastalık kavramı gibi bireyin kendisiyle ilgili bir durum olmaktan daha çok toplumsal süreçlerle ilişkili olarak açıklanmaya başlanmıştır. Engelliler toplumda hakları sebebiyle mağdur edilmiş bireylerdir. Bu açıdan söz konusu bu mağduriyetleri gidermek için onların sosyal hayata katılımlarındaki engelleri ortadan kaldırma toplumun birinci ve öncelikli görevlerindedir.

Engellilik ile ilgili nedensel açıklama modellerinden biri olan sosyal modelde engelliğin inşa edilişi üzerinde durulmaktadır. Her ne kadar engellilik için fiziksel yeti kaybının temel neden olduğu kabul edilse de kişinin karşılaştığı mekânsal ve çevresel bariyerler de engellilik için önem arz etmektedir. “Sosyal modelin” yön verdiği engelli hareketleri; istihdamda, ulaşımda ve eğitim gibi temel hizmetlerde ve fırsatlara erişimde eşitlik talep etmişlerdir. Bu talepler engelli bireylerin toplumsal hayata katılımında sahip olduğu dezavantajların ortadan kaldırılmasına yöneliktir.

Sosyal modele göre, engelli ve/veya yaşlı bireylerin sahip olduğu dezavantajlılık, sosyal organizasyonların yardımı ile azaltılabilir veya ortadan kaldırılabilir. Sosyal yaşamda engelli ve/veya yaşlı bireylerin toplumsal katılımını ele alan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bireylerin yaşadıkları fiziksel yeti kaybı engelli olmanın ön şartı iken, kentteki sosyalleşme alanlarının, donatıların fiziksel engellere uygun tasarlanmaması ise durumu daha da zorlaştırmaktadır. Engelli olmak, bir çeşit dayatma olarak, görülmekte ve fiziksel engeli olanı hesaba katmadan yol, kaldırım ve merdiven yapmadan başlanmaktadır. Söz konusu toplumsal engeller kaldırıldığında, belki bazı engeller tamamen ortadan kalkmayacaktır ancak engelli olmanın verdiği kısıtlılıklar azaltılacaktır.

Sayılan temel sorunlar da dikkate alınarak, makalenin temel problemi, “kentte yaşayan engellilere hizmetlerin yönetim ve koordinasyonunda yerel yönetim mi yoksa merkezi idare mi öncelik almalıdır?” çerçevesinde ele alınmıştır. Bu değerlendirme İstanbul ili ilçe belediyelerinin engellilere yönelik hizmetleri ile sınırlıdır. Ayrıca ilçe belediyelerin engellilere yönelik hizmetler, hizmet sağlayıcılarının perspektifi ve belediye raporları ile değerlendirilmiştir. Çalışmada, yerel yönetimlerin engelli ve yaşlılara yönelik hizmetleri “sosyal model” ekseninde değerlendirilmektedir. Makalenin önemi İstanbul’daki ilçe yerel yönetimlerinin engelli ve yaşlı bireylere yönelik hizmetleri sosyolojik perspektifle değerlendirilmesidir. Makale, İstanbul’da ilçe yerel yönetimlerinin engelli ve/veya yaşlı bireylere ilişkin bakış açısı ortaya koyarak alana mütevazı bir katkı sunmaktadır.

2. Araştırmanın Yöntemi

İstanbul’da yerel yönetimlerin engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik hizmetlerinin sosyolojik açıdan bütüncül olarak değerlendirilen bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni var olanla ilgili bilginin

¹⁸ Elif Çelik, “Onuncu Yılda Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin İnsan Hakları Sözleşmesi ve Sözleşme Ruhu”. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 7/1 (Temmuz 2016), 219-246.

yanı sıra yeni sorulara ulaşmaya imkân tanımaktadır. Bu desenle, çoklu bilgi kaynakları kullanılarak, yaşamın gerçekliğini derinlemesine kavrama imkânına kavuşulmaktadır¹⁹. Derinlemesine kavrayışa ihtiyaç duyulan kentte yaşayan engelli ve yaşlı bireylere yönelik hizmetlerin mevcut durumu fenomenolojik nitel araştırma deseniyle incelenmiştir. Bu desen araştırmanın sonucunda betimleme yapabilmeye ve araştırmacının oluşturduğu tema ve kategorilere analiz edebilmeye imkân vermektedir²⁰. Bu araştırmada, elde edilen veriler betimlenerek, geliştirilen temalar çerçevesinde analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları İstanbul ilinde sekiz ilçe belediyesinde engelli ve/veya yaşlı bireylere hizmet verenlerden elde edilmiştir. Araştırmada, bu ilçelerin engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik belediye hizmetleri ele alınmıştır. Araştırma Türkiye’de nüfusun ve dolayısıyla engelli ve/veya yaşlı bireylerin en çok yaşadığı İstanbul ilinde yapılmıştır. Bu çerçevede çalışma, araştırmacının temel problemi doğrultusunda bilgiye erişmek amacıyla Kadıköy, Şişli, Maltepe, Beşiktaş, Üsküdar, Fatih, Bakırköy ve Eyüp ilçelerinde yapılmıştır. İstanbul’u temsil edebileceği düşünülen ilçe belediye yetkilileri ile yapılan görüşmelerde çalışmaya katılmayı kabul eden bu sekiz ilçe çalışanları ile araştırma yapılmıştır. Kadıköy, Şişli ve Maltepe ilçelerinden üçer, Beşiktaş ilçesinden iki, Üsküdar, Fatih, Bakırköy ve Eyüp ilçelerinden birer katılımcı çalışmaya dâhil edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilme kriteri İstanbul’un ilçe belediyelerinin engelli veya yaşlılara hizmet birimde çalışıyor olmaktır. Araştırmacının çalışma grubu, engelli ve/veya yaşlı bireylerle fazla zaman geçirdiğinden dolayı bu birimlerdeki görevliler oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların beşi, ilçe belediyelerinde hizmet birimlerinde amir; 10’u ise hizmet sağlayıcısı pozisyonunda yer almaktadırlar. Hizmet sağlayıcılarının sekizi sağlık çalışanı (üç sosyal hizmet uzmanı, üç hemşire, bir doktor, bir psikolog); ikisi sosyolog pozisyonunda yer almaktadır. Katılımcıların ilçe belediyelerinin engellilere yönelik hizmetleri konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları düşünülmektedir. Çünkü bu katılımcılar, ilçede yaşayan her zümreden engelli ve ailesi ile temasta olan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılar, sorulan sorulara içtenlikle cevap vermişlerdir.

Katılımcılar sorulan soruları samimiyetle cevapladıkları düşünülmektedir. Katılımcılar, dokuzu erkek, altısı kadın olmak üzere toplamda 15 bireyden oluşmaktadır. Katılımcıların sekizi 40 yaş altı iken; yedisi 41 - 60 yaş grubunda, yer almaktadır. Derinlemesine görüşmeler, yarı yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde ilçe belediyelerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak katılımcılara kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Katılımcıların üçte biri ilçe belediyelerinde engelli ve yaşlılara hizmet birimlerinde amirlerden; üçte ikisi ise ilçe belediyelerinde ilgili birimlerde hizmet sağlayıcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların görüşlerine, metinde önceden oluşturulan ve Tablo 1’de ayrıntıları verilen, kodlar şeklinde belirtilerek atıf yapılmıştır.

¹⁹ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021).

²⁰ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

KOD	Cinsiyet	Yaş	Meslek
K1	Erkek	40	Psikolog
K2	Erkek	32	Sosyal Hizmet Uzmanı
K3	Kadın	27	Sosyolog
K4	Kadın	34	Sosyal Hizmet Uzmanı
K5	Erkek	57	Yönetici
K6	Kadın	45	Sosyolog
K7	Erkek	41	Sosyal Hizmet Uzmanı
K8	Erkek	45	Yönetici
K9	Erkek	40	Yönetici
K10	Erkek	45	Yönetici
K11	Kadın	35	Hemşire
K12	Erkek	40	Yönetici
K13	Erkek	60	Doktor
K14	Kadın	40	Hemşire
K15	Kadın	42	Hemşire

Araştırmanın bulgularına görüşme tekniğiyle ulaşılmıştır. Görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış form, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Araştırmacı formu, ön saha araştırma ve gözlemleri ile birlikte alan yazınından yararlanılarak oluşturulmuştur. Görüşmelerde İstanbul'da, ilçe belediyelerinin engellilere yönelik hizmetleri sorulmuştur. Araştırma sürecince yapılan gözlemler ve doküman incelemeleri ile çalışma güçlendirilmiştir. Doküman analizi sürecinde, gözlem ve görüşmelerden oluşan birden fazla veri kaynaklarından da yararlanılması araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğine katkı sağlamıştır.

Çalışma yapılacak ilçe belediyelerinden izin alındıktan sonra veri toplama sürecine başlanılmıştır. Öncelikle Kadıköy ve Maltepe ilçelerinde pilot uygulama yapılmıştır. Sonra diğer ilçelerle çalışmaya devam edilmiştir. Araştırma etik kurallar çerçevesinde görüşme öncesi katılımcı onayı alınmıştır. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bu durum görüşmeler arasında bağlantı ve konu bütünlüğü açısından önemli bir avantaj sağlamıştır. Görüşmeler ilçe belediyelerinde ya da onların çeşitli merkezlerinde yapılmıştır. İlçe belediye personelleriyle çalışma saatleri içerisinde yapılan görüşmeler, ilçede rutin işleyişi aksatmamak için yarım saatle sınırlı bir sürede gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen verilerin analizinde betimsel içerik analizine başvurulmuştur. Bu süreç görüşmelerin ses kayıtlarının deşifresi ile başlanmıştır. Araştırmacı tarafından bire bir çözümlenmesi yapılan görüşmelerden kod, kategori ve temalar elde edilmiştir. Kategori ve temalardan hareketle ortaya çıkarılan bağlam çerçevesinde temalar başlığı altında veriler

analize edilmiştir²¹ Süreçte katılımcılara ait alıntılar, araştırmacı tarafından oluşturulan kod adla çalışmada kullanılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Engelli ve/veya Yaşlı Bireylere Yönelik Hizmetler Yerelden Yönetilmelidir.

Kentlerde yaşayan engelli ve/veya yaşlı bireyler açık veya örtük bir şekilde sosyal dışlanma yaşayabilmektedir. Kette önemli bir “aktör” olan bu bireylerin, kentsel kamusal alana aktif katılabilmeleri için bir miktar desteğe ihtiyaç duymaktadır. Engelli ve/veya yaşlı bireylere destek mekanizmasında formel ve enformel destek unsurlarının beraber işlediği gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Sosyal desteğin geleneksel anlamda en fazla verildiği yerlerin başında aile, akrabalık ve komşuluk ilişkileri gelmektedir. Zamanla bu kurumlarda yaşanan gerilemenin bir yansıması olarak kamu kuruluşlarına daha fazla görev ve sorumluluk düşmektedir.

Kentsel alanlarda engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik kamunun verdiği hizmetler başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının ilgili birimleri olmak üzere, varsa büyükşehir belediyeleri, il ve ilçe yerel yönetimleri aracılığı ile verilmektedir. Bu noktada devlete ait merkezi ya da yerel yönetim örgütlenmeleri sağlık, sosyal ve ekonomi temelli destekleri kentli vatandaşa iletmektedir. Burada bu hizmetleri sunmada hangi birimin daha başarılı olabileceği tartışılmaktadır²². Literatürde dezavantajlı gruplara yönelik hizmetlerin yerelden yürütülmesi gerektiğini savunan çalışmalar bulunmaktadır²³.

Genelde bakanlık merkezli sosyal politikalarla hizmetlerin plan ve programı yapılırken uygulamalar için yerel karar mekanizmaları önelemektedir. Kentlerde organizasyonel yeteneği çok olan belediyeler sosyal hayata gereken politika ve uygulamalar yapılmaktadır. Araştırmaya katılanların tamamı engellilere yönelik hizmetlerde belediyeler daha aktif rol alması gerektiğini ve konunun onların organizasyonu ile yapılması gerektiğini belirtmektedirler. Katılımcılardan biri, engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik sosyal hizmetlerde yerel yönetimleri daha aktif kılma konusunun sosyal politikanın ana gündemlerinden olduğunu belirtmektedir (K6). Diğer katılımcı, engelli ve/vaya yaşlı bireylere yönelik hizmetler hem bakanlık hem de belediyeler tarafından verildiğini ancak belediyelere ait yetkilerin artırma çalışmalarından söz etmektedirler (K3). Evde bakımla ilgili her belediyenin yapmak istediğini, Sağlık bakanlığının da bunu desteklediğini hatta evde bakım hizmetlerinin yürütülmesini belediyelere devretmek istediği ifade edilmektedir (K11). Kaynak ve personel eksikliklerinin giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

²¹ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*.

²² Hamza Kurtkapan, *Kentleşme Sürecinde Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları: İstanbul Örneği*. (İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017).

²³ Yusuf Genç – İsmail Barış, “Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetimin İşlevselliği”, *The Journal of Academic Social Science Studies* 2/32 (2019), 95-117.

Türkiye’de büyükşehirlerde bakım hizmetleri çoğunlukla aile, akraba bağları üzerinden karşılanmaktadır. Sosyoekonomik durumu iyi olan ailelerde bakım hizmetlerinde özel sektörden bakıcı hizmeti almaktadır. Yanı sıra sivil toplum kuruluşları bakımda yardımcı olmaktadır. Engelli bakımında kamuya önemli görevler düşmektedir. Kamu kuruluşları bu hizmetleri ilgili bakanlıklar ve belediyeler üzerinden yerine getirmektedirler. Bu konuda yetki kimde olması gerektiği önemli bir tartışma alanıdır. Araştırmaya katılımcılar engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik hizmetlerin belediyelerce organize edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Buna çeşitli gerekçeler ileri sürmüşlerdir. En önemlisi belediyelerin engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik ihtiyaçları daha hızlı tespit etmesini belirtirler. Hizmetleri yerinde ve zamanında ihtiyaçları karşılayabilir. Katılımcılardan biri belediye yetkilileri halkla daha fazla içli dışlı olmalarının (K8) sağladığı avantajı, diğeri vatandaşların belediyeyi kendilerine daha yakın bulma (K14) avantajını buna gerekçe göstermektedir. Bu avantajlar belediyelere engelli ve/veya yaşlı vatandaşların ihtiyaç tespiti ve çözüm noktasında pozisyon almalarına yardımcı olmaktadır. Vatandaşın hesap sorma ve erişebilme avantajı da bu yetkinin yerel yönetimlerde olmalıdır.

Belediyelerin engelli ve/veya yaşlı bireylerin ve ailelerinin sorunlarının tespitinde ve çözümünde etkin hareket edebilme özelliğine vurgulanmıştır. Katılımcılardan biri, belediyelerin pratik ve hızlı aksiyon alması da yetkide yerele öncelik vermenin nedeni olarak görmektedir (K10). Aynı katılımcı, engelli ya da yaşlı bakımı gibi konularda ilçe belediyelerinin daha hızlı çözüm üretebileceği belirtilmiştir. Belediye yönetimi yapılacak hizmet taahhüdü ve hizmetlerin yerine getirilmesi konusunda denetlenmeye açıklığı engellilere yönelik hizmetlerde daha fazla görev ve sorumluluk alması gerektiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılardan birisi, belediye ile vatandaşların yakın temasta olmaları nedeniyle, kendilerine daha yakın gördüğünü belirtmiştir (K5).

Bahsedilen gerekçelere ek olarak engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik sosyal hizmetlerin organizasyonunda belediyelerce yapılmasının gerekçesi arasında kentteki bireyleri daha iyi tanımaları gösterilmiştir. Katılımcıların biri engelli bakımında en küçük yerel bölgeden organize edilmesi önemli olduğunun altını çizmiştir.

“Her şeyin başı organizasyon... Yurt dışında şunu gördüm: Merkezi yapılar bu konuda çok başarılı olmuyorlar. Türkiye’de de öyledir. İstanbul’un gerçekleri ile Türkiye’nin diğer illerindeki gerçekler çok farklı dolayısıyla merkezi otorite tüm Türkiye’yi kapsayan kurallar ortaya koyduğu zaman olmuyor. Bunu yurtdışında da gördük; onun için bunu hep en küçük birimde organize etmeye çalışmışlar. En yerel, en küçük birimin bu konudaki organizasyonu üstlenmesi lazım çünkü o birim o kişileri birebir tanıyor. Tanışıklıktan dolayı bu organizasyonu yapmak çok daha kolaydır. Bunların en küçük yerel birimler tarafından o yerelde yaşayan kişiler için organize edilebiliyor olması lazım. O olduğu zaman daha başarılı oluyor...” (K12).

Bazı katılımcılar engellilere hizmetin yerelden yönetilmesinin gerekçesi olarak onların daha fazla inisiyatif alabilmelerini, göstermektedir. Yerel yönetimlerin engellilere hizmet-

te mevcut yaşsal sınırlılıkları aşabilme kabiliyetlere sahiptir. Bu durum yerel yönetimlere “sorun çözümede pratik kamu kurumu” özelliğini kazandırmaktadır. Katılımcılardan biri, engellilerin sosyal destek ihtiyacının tespitinde belediyelerin, bakanlık yetkililerine göre daha esnek davranabildiğini belirtmektedir. Örnek olarak bakanlığın aileye sosyal yardımda belirlediği gelir seviyesinin üzerinde olan ailelere yardım yapamazken, belediyenin bu konuda biraz daha insiyatif alabildiğini söylemektedir. Aynı katılımcı, yaşlı engelli için yaş sınırlamasında 63 olan yaşlı engelliye belediyenin yardımcı olmasının daha kolay olduğunu belirtmektedir (K9). Belediye personeli halkla iç içe yaşadığından, engelli vatandaşların temel ihtiyaçlarını zamanında ve yerinde tespiti konusunda avantajlıdır. Ancak engelli bakımında maliyet fazlalığı konusu belediyeleri zorlamaktadır. İlçe belediyelerinin finansal kısıtlılığın dikkat çekilmektedir (K15).

3.2. Belediyeler Engelli ve Yaşlı Bireylere Evde Bakım ve Yardımcı Sağlık Hizmetleri

Belediyelerin engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik hizmetleri kendi içerisinde kategorize edilecek olursa; evde bakım, engelli veya yaşlının sağlığına destek ve koruyucu hekimlik kapsamında hizmetler diye üç grupta değerlendirilebilir. Belediyelerin evde bakım hizmetlerinde, kuaför, tırnak kesimi, eve yemek, yatak banyosu ve sağlık bilgisi hizmetleri yer almaktadır. Doktor muayenesi ve hemşirelik hizmetleri engelli sağlığı destek hizmetleri iken; eğitim, bilgilendirme ve danışmalık hizmetleri ise koruyucu ve bilgilendirici sağlık hizmetleri kapsamında değerlendirilmektedir.

Belediyelerin engelli ve yaşlı bireylere yönelik hizmetleri arasında evde bakım hizmeti başta gelmektedir. Bu hizmetler için kullanılan kavramların yerli yerinde kullanılması gerekmektedir. Katılımcıların bir kısmında bakım denildiğinde sadece “sağlık bakımı” akla geldiğini ifade etmektedirler. Burada engelli veya yaşlı bakımı denildiğinde, sağlık bakımına yakın anlam yüklenmektedir. Bazı katılımcılar, “evde bakım” ile evde yardımcı sağlık hizmetleri” arasındaki farklılığa dikkat çekmektedirler²⁴. Bu hizmetler belediyelerde farklı birimlerce yürütülmektedir. Evde yardımcı sağlık hizmetleri daha ziyade Sağlık Müdürlüklerince, evde bakım ise sosyal işler müdürlükleri aracılığıyla yürütülmektedir. Belediyelerin evde bakım hizmetlerini anlatan katılımcı, belediyenin kuaför, tırnak kesimi, eve yemek, yatak banyosu ve sağlık bilgisi hizmetlerinden söz etmektedir (K2). Diğer bir katılımcı, evde bakımla eve gönderilen temizlik hizmetinin kastedildiğini söylemektedir (K13).

Katılımcıların bazıları, belediyelerin evde bakım hizmetlerinin ailelere destekte önemli bir yer tuttuğunu ifade etmektedirler. Yerel yönetimler bu hizmetlerle evde bakım hizmeti veren ailelerin yanında olarak onlara destek vermektedirler. Çalışılan belediyeleri çoğunda evde bakım hizmeti bulunmaktadır. Yine de katılımcılar, engelli veya yaşlıların evde bakımı konusuna belediyelerin daha fazla önem vermesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bir katılımcı, kendi belediyelerde evde yaşlı bakım hizmetindeki eksikliği ifade etmiştir (K5).

²⁴ Hamza Kurtkapan, *Kentleşme Sürecinde Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları: İstanbul Örneği* (İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017).

Engelli ve yaşlı evde bakım hizmetleri ile ilgili belediye projesinden söz edilmiştir (K7). Sınırlı sayıda olan bu hizmetler hızla yaygınlaşmaktadır:

Belediyelerin engelli ve/veya yaşlıya evde bakım hizmetleri sayesinde bakım ihtiyacı olan ve ona bakım verenlerle kurulan iletişimle onların sosyalliklerine de katkı sağlanmaktadır. Engelli ve/veya yaş bireyler belediye çalışanıyla sohbet imkânına kavuşması onlara fiziksel destek olmanın yanı sıra psikososyal açıdan da destek imkânı sağlamaktadır.

İstanbul'un bazı ilçelerinde engelli ve/veya yaşlı bireyler için gündüz bakım merkezlerinin açıldığına ve onlara evde bakım verenlerin sosyalliklerine katkı sağlandığını görmekteyiz. Bu çerçevede gündüz bakım merkezlerinin ailede diğerlerinin de sosyalleşmelerine dolaylı katkısını görebilmekteyiz. Kentsel yaşam, bireyselliğin arttığı, aile akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin azaldığı yaşam biçimidir. Hanesinde yalnız bırakmayacağı engellisi ile birlikte kalmak zorunda olan aileler için engelli bireyi haftanın belirli günlerinde bırakabileceği emin ve güvenilir mekânlara ihtiyaç vardır. Bundan dolayı yerel yönetimlerin engelli ve/veya yaşlı bireylere hizmet veren gündüz bakım merkezleri açmalı ve bunları mahalle düzeyinde yaygınlaştırmalıdır.

3.3. Engelli ve Yaşlı Bireylere Yönelik Hizmetlerde İş Birliği ve Koordinasyon Gerekliliği

Kentte engelli ve yaşlılara yönelik yukarıda bahsedilen hizmetler birden fazla ve farklı kamu kurumu tarafından da verilmektedir. Aile bakanlığı, Sağlık bakanlığı ve İBB ile ilçe belediyesi hizmet vermektedir. Kurumlar arasında koordine gerekmektedir. Bu koordinasyonun bir ucunda muhtarlık ve bakanlığa ait birimler; diğer ucunda ise büyükşehir ve ilçe belediyeleri yer almalıdır. Koordinasyona ilçe belediyesindeki engellilere hizmet birimleri arasında başlanmalıdır. İş kolları arasında aksaklıkların azaltılması adına bu koordinasyon çok önemlidir. Aynı ilçe sınırları içerisinde engelliler yönelik benzer hizmetleri veren farklı kamu kuruluşları arasında koordinasyon için iyi bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Katılımcıların tamamı hizmet veren bu birimler arasındaki koordinenin belediye tarafından yapılması gerektiğini söylemektedir. Buna belediye çalışanlarının vatandaşla diğer kurumlara göre daha fazla etkileşimde olduğunu gerekçe göstermektedirler.

Aynı ilçe içerisinde farklı kamu kuruluşları arasında koordinasyon, engellilere verilen hizmette kalite ve çeşitliği arttıracaktır. İş birliği aynı zamanda iyi örnekliklerin yaygınlaşmasına ve rekabetle daha iyi ve kaliteli hizmetleri vermeye kadar pek çok noktada olumlu etkisi olacaktır. Katılımcılarda birisi, İstanbul'da ilçe belediyelerinin hizmette rekabetinden söz etmektedir. Örnek olarak engellilere ve yaşlılara yönelik kuaför hizmetinin yapanlar, bunu anlattığını ve diğer belediyelerden de bu hizmetin kendilerinde neden olmadığını sorgulandığını ifade etmektedir. Katılımcı rekabetin yerel yönetimlerce engellilere yönelik hizmetlerin çeşitliliğine ve kalitesine katkı sağlayacağını ifade etmektedir (K1).

Belediyeler birbirlerinden iyi uygulama örneklerini taklit ederek yeni hizmetler başlatıyorlar. Bu çerçevede koordinasyon faaliyetleri engellilere yönelik hizmetleri yaygınlaştırmada işlevsel oluyor.

“Başka belediyelerle koordinasyon önemsiyoruz, (engelli ve/veya) yaşlılara yönelik hizmetlere yönelik çalışmaları koordine eden bir kurul olabilir. Belediyelerin koordinasyon olabilecektir. Her sosyal destek biriminden görevliler ayda bir araya geliyorlar. Biz neler yapıyoruz, sosyal hizmet alanında siz neler yaptınız; örneğin bir engelliler alanında şunu yapıyoruz, tartışılıyor. Herkes tartışılıyor, eğer iyiye diğer belediyelerde yapmayı istiyor. Hizmetlerin yaygınlaştırılması için bir araya gelmek önemli.” (K3)

Katılımcılardan bazıları, ilçelerinde yapılan hizmetleri diğer belediyelerden gelenlerin örnek alıp kendi ilçelerinde de uyguladıklarını söylediler. Ayrıca bu durum engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik hizmetlerde çeşitlenmeye yaradığı ifade edilmektedir. Zira katılımcı ulusal kanalla çıktıklarını, yaptıkları hizmetten dolayı başka illerden gelip, gezip görüp fotoğraf çektiklerini ve bizim hizmetlerinin benzerini kendi belediyelerinde yapacaklarını söylediklerini belirttiler (K4).

Belediyelerde engelli ve yaşlı bireylere yönelik hizmetler, sosyoekonomik ve demografik duruma göre değişmektedir. Katılımcılar, engelli ve yaşlı bireylere hizmette İstanbul Büyük Şehir Belediyesinde de benzer hizmetleri olduğunu ancak koordinasyon eksikliğinden dolayı bu hizmetlerin daha az kişiye ulaştırıldığını söylemektedirler. Hizmetlerin koordinasyonunda ilçe belediyelerine sorumluluk düşmektedir. İlçede birimler arası koordinasyonun iş birliği ve rekabeti; bu durumun da engelli ve yaşlı bireylere verilen hizmetlerin kalite ve çeşitliliğini arttıracığı söylenebilir.

Sonuç

Kentsel alanlarda yaşlı ve engellilere yönelik kamunun verdiği hizmetler başta Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının ilgili birimleri olmak üzere, varsa büyükşehir belediyeleri, il ve ilçe yerel yönetimleri aracılığı ile verilmektedir. Sosyal politikanın önemli tartışmalarından biri olan hizmetlerin merkezden mi yoksa yerelden mi yönetilmesi tartışmasında yerelden yana bir tavır almak gerekebilir. Araştırmada engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik hizmetlerde yerel idarecilere daha fazla yetki verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada hizmetlerin yerelden idaresi gerekliliği için çeşitli gerekçeler tespit edilmiştir. Bunlar arasında belediyelerin vatandaşların ihtiyaçlarını daha hızlı tespit etmesi ile vatandaşın belediyeyi kendine yakın bulması başta gelmektedir. Vatandaşın belediyelerden hesap sorma ve belediye yetkililiklerine daha kolay erişebilme avantajı ile Belediye yönetiminin yapılacak hizmet taahhüdü ve denetlenmeye açıklığı diğer gerekçelerdendir. Ancak engelli ve/veya yaşlı bakımında maliyet fazlalığı konusu belediyeleri zorlamaktadır. İlçe belediyelerinin finansal kısıtlılığı da bu zorluğu tetiklemektedir.

Yerel yönetimlerle ilgili geliştirilen önerilerin başında, öncelikle aktif yaşlılara aktivite çeşitliliği sağlaması adına daha çok sosyal yaşam mekanları açılması olabilir. Zira bu mekanlar aracılığıyla yaşlıların deneyimlerinden yararlanma adına imkanlar ve alternatifler sunabilmektedir. Araştırmada bu merkezlerin kentte yaşayan yaşlıların sosyal, kültürel faaliyetlerinin çeşitlenmesinde önemli işlevleri tespit edilmiştir. Belediyelerin bahsi geçen merkezleri yaygınlaştırarak, yaşlıların faal olabilecekleri alanlar açabillirler. Kentte dezavantajlı bireylerin sayısı ve toplumsal hayata katılım talepleri arttıkça engelli veya yaşlı bireylere hizmet sağlayan belediyeye ait merkezlere olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Bu ve benzeri merkezlerin artırılması konusunda yerel yönetimlerce daha fazla sorumluluk düşmektedir. Ayrıca aynı ilçe içerisinde engelli ve/veya yaşlı bireylere yönelik hizmet veren farklı kamu kuruluşları arasındaki koordinasyon, hizmetlerdeki çeşitliği ve kaliteyi arttıracığı söylenebilir.

Kaynakça | References

- Arap, Sultan Kavili. vd. “Yerel Yönetimlerin Engelsiz Yaşam Hedefi: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (Şubat 2021), 139-156. <https://doi.org/10.18506/anemon.819308>
- Attepe Özden, Seda. “Engellilik ile İlgili Modeller”. *Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları*. ed. Seda Attepe Özden - Melike Tekindal. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020.
- Ay, Hatice. *Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Uşak, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Babaoğlu, Cenay. “Türkiye’de Anakentlerde Engellilere Yönelik Hizmetler ve Sorun Alanları”. *TESAM Akademi Dergisi* (April 2018), 79-110. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.419241>
- Bektaş, Burhan – Develi Abdülkadir. “Engelli Bireylerin Erişilebilirlik Sorunu: Destekler, Eksiklikler”. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi* 4/3 (Ağustos 2020), 179-191.
- Bezmez, Dikmen vd. *Sakatlık Çalışmaları: Sosyal Bilimlerden Bakmak*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Bulut, Fatma. “Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Çalışmaları: Ümraniye Belediyesi Örneği”. *Akademik Matbuat* 4/2 (Aralık 2020), 41-60.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015.
- Çelik, Elif. “Onuncu Yılında Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin İnsan Hakları Sözleşmesi ve Sözleşme Ruhu”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7/1 (Temmuz 2016), 219-246. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.239943>.
- Efe, Adem – Sözer, Selim. “Herkes İçin Ulaşılabilir Bir Toplum Oluşturmada Yerel Yönetimlerin Rolü”. *Süleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences* 20/4 (Aralık 2015), 87-97.
- Emini, Filiz Tufan – Ayaz, Çağlar Eren. “Engelli Bireylere Yönelik Kurumsal Farkındalık: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Journal of Awareness* 4/2 (Nisan 2019), 239-248. <https://doi.org/10.26809/joa.4.018>
- Erten, Şerafettin – Aktel, Mehmet. “Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı: Engelsiz Kent Yaklaşımı Çerçevesinde Bir Değerlendirme”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 11/28 (Eylül 2020), 898-912. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.691690>
- Fırat, Serap. “Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 19/1 (Nisan 2008), 89-100.
- Genç, Yusuf – Barış İsmail. “Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetimin İşlevselliği”. *The Journal of Academic Social Science Studies* 2/32 (2019), 95-117. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2745>
- Güleç, Yasin. “Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerel Yönetimlerin Önemi ve İşlevi, Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği”. *The Journal of Academic Social Science* 2/1 (Mart 2014), 486-500. 912. <https://doi.org/10.16992/ASOS.105>
- Gürek, Metin. “Yerel Yönetimlerin Engellilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri”. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* 42 (Nisan 2016), 131-143.
- Kalaycı, Sami – Alın, Aziz. “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Hizmetlerde Belediyelerin Yeri: Malatya Büyükşehir Belediyesi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 22/2 (Kasım 2019), 663-674. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.633505>

- Karaman, Kasım. “Hayat Boyu Öğrenme Etkinliklerinde Yerel Yönetimlerin Rolü”. *Journal of International Social Research* 9/44 (Haziran 2016), 1135-1142. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164420182>
- Kılıç, Cengiz. “Engellilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları: Bibliyometrik Haritalama”. *ETÜ Sentez İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 5 (Eylül 2021), 1-18. <https://orcid.org/0000-0003-1640-0132>
- Kesgin, Bedrettin. “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar”. *Çağdaş Yerel Yönetimler* 23/4 (Ekim 2014), 1-15.
- Kurtkapan, Hamza. *Kentleşme Sürecinde Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları: İstanbul Örneği*. İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Metin, Banu. “Engellilere Yönelik Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Keçiören Belediyesi Örneği”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 19/1 (Nisan 2017), 320-344.
- Özaydın, Mehmet M. “Yaşlı ve Ekonomi”. *Temel Gerontoloji*. ed. Ayşe Canatan - Emine Özmete, 27-42. Ankara: Hedef CS Basım Yayın, 2018.
- Söylemez, Adnan. “Yerel Yönetimler Ve Erişilebilir Kentler: Sağlıklı Kentler Birliği’ne Üye Belediyeler Örneği”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)* 13/24 (Mayıs 2021), 78-88. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.886650>
- Şat, Nur - Göver, Tuğçe “Engelliler İçin Belediyelerin Erişilebilirlik Sorumlulukları: Çorum Engel Haritası Projesi”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/1 (Haziran 2017), 521-541. <http://dx.doi.org/10.17218/hititsosbil.287902>
- Şişman, Yener. “Özürüllük Alanında Kullanılan Kavramlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 7/28 (Mart 2012), 69-85. <https://doi.org/10.21560/spcd.74554>
- Roberts, Dorothy. “Gen Çağında Sağlığın Sosyal Erdemsizliği”. *Yeni Bir Erdeme Dönüşen Sağlığa Karşı*. ed. Jonathan M. Metz - Anna Kirkland. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017.
- Tınar, Yaşar. “Yerel Yönetimlerce Yoksul, Yaşlı Ve Engellilere Sunulan Sosyal Destek Hizmetleri’ne Bir Bakış: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Sosyal Çalışma Dergisi* 3/1 (Temmuz 2019), 15-27.
- Tınar, Yaşar. “Yerel Yönetimlerce Engellilere Sunulan İstihdam Hizmetleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü Örneği”. *Journal of Social Policy Conferences* (June 2020), 429-453. <https://doi.org/10.26650/jspc.2020.78.0011>
- Türkiye İstatistik Kurumu. “Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni 2019 Mayıs”. Erişim 12 Ocak 2024. https://www.aile.gov.tr/media/6598/bu-lten_mayis2019_20190624-1.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu. “Doğum İstatistikleri 2021”. Erişim 10 Ocak 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2021-45547>
- Türkiye İstatistik Kurumu. “Hayat Tabloları, 2020-2022”. Erişim 11 Ocak 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tabloları-2020-2022-49726>
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. “World Population Ageing, 2015”. Erişim 15 Ocak 2024. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf
- Urhan, Gülcan - Arslançoç, Sinem. “COVID-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Politika Ve Yerel Yönetimler: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği”. *Çalışma ve Toplum* 2/69 (Mart 2021), 945-980.
- Uzunoğlu, Esra. “Engelli Bireylerin Toplumsal Yaşama Katılımında Yerel Yönetimlerin İşlevleri: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *The Journal Of Academic Social Science* 91/91 (2019), 236-258. <https://doi.org/10.16992/ASOS.14888>
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 12. Basım, 2021.